مجلّهٔ

موسیقی رادیو

ایران

TELE-FILM.ir
مرجع فیلم و نشریات قدیمی

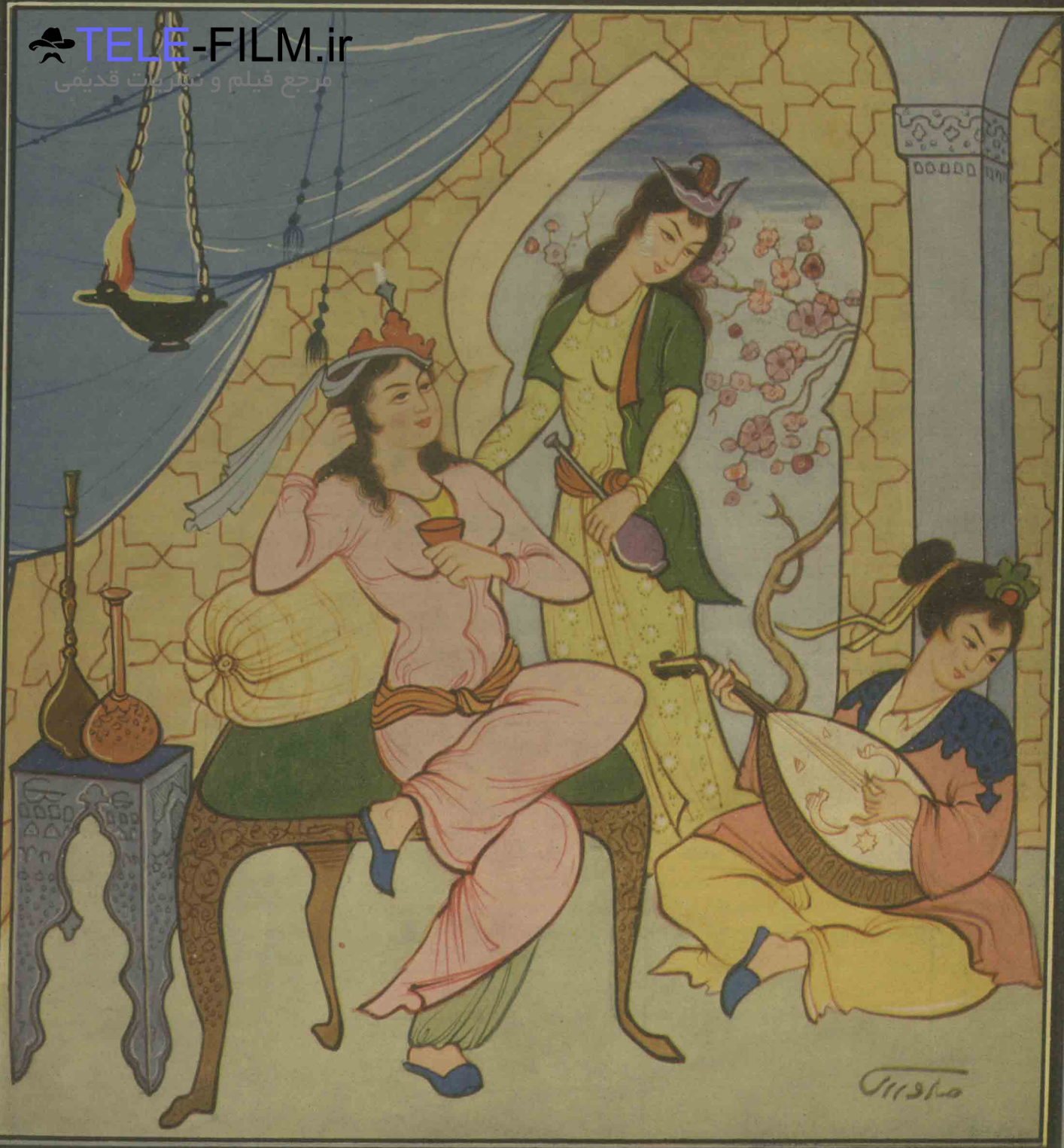

TELE-FILM.ir
مرجع فیلم و تئاتر قدیمی

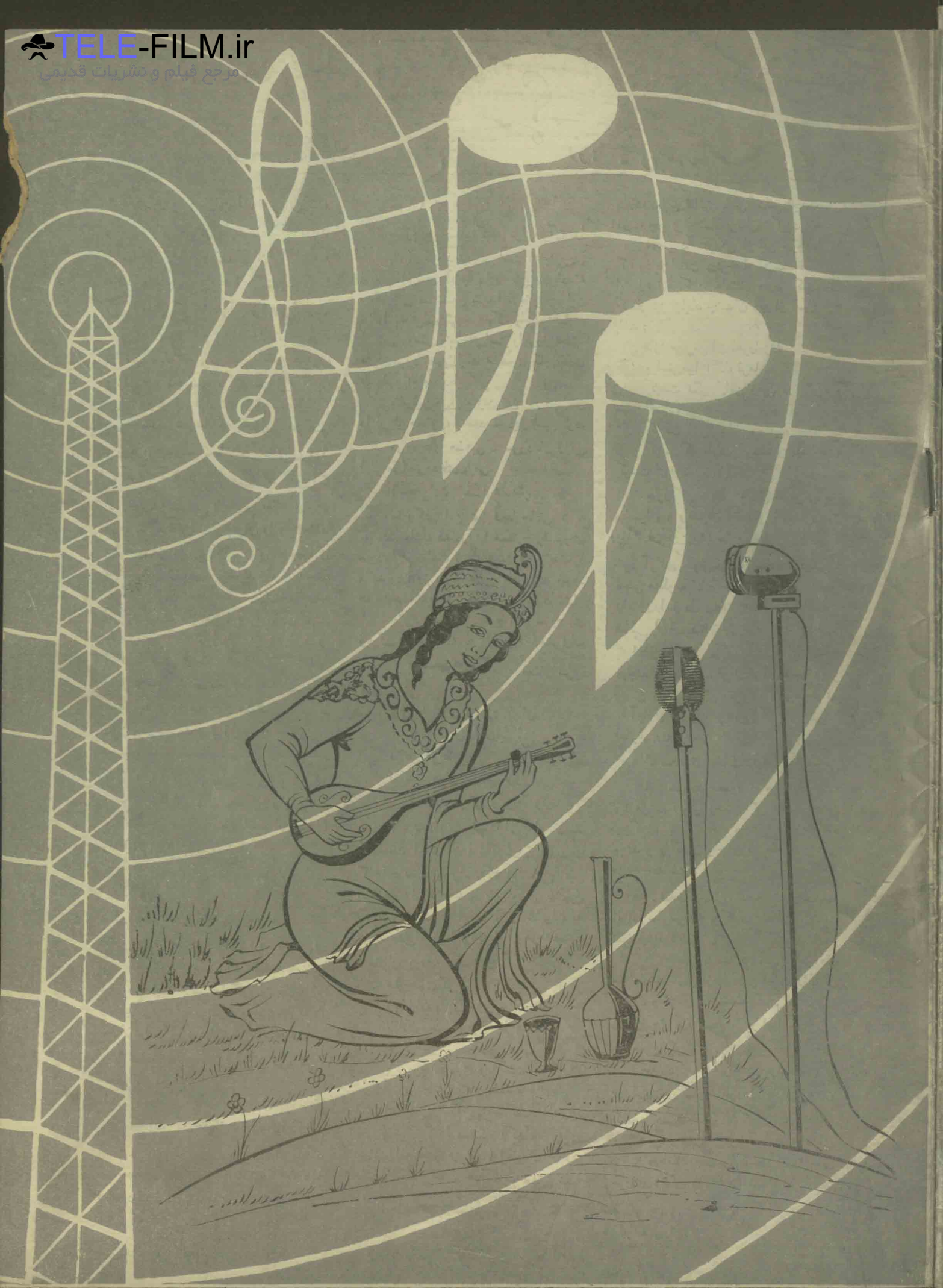

تصنیف چیست؟

از: حسینعلی ملاّح

« اول ، **دستان** (۱)خسروانی‌زنند، و این از بهر مجلس ملوك ساخته‌اند ،وبعد ازآن، طریق‌ها ، به‌وزن **گران**(۲)نهاده‌اند، وچنانکه بدو **سرود** توان گفتن و آن‌را **راه** (۳)نام کرده‌اند وآن **راهی** بود که به طبع پیران وخداوندان جدتردیك بود ، وآنگاه چون دیدند که خلق همه‌پیر، و اهل جد نمیباشند ، گفتند : این ازبهر پیران ، وطریقی نهاده‌اند از بهر جوانان ، پس بجستند وشعرها که به وزن **سبکتر** بودبروی‌راههای سبك‌ساختندو **خفیف** (۴) نام کردند ، تا از پس هر راهی **گران** از این ، **خفیفی** بزنند ، گفتند : تا در هر نوبتی مطابق ، هم پیران را نصیب‌باشد وهم جوانان را، پس کودکان وزنان‌ومردان لطیف طبع نیز بی‌بهره نباشند ، تا آنگاه **ترانه** گفتن پدیدآمد - این‌ترانه‌راتصیب این‌قوم کردند ، تا این قوم نیز راحت یابند ولذت ، از آنك ازوزنها، هیچ‌وزنی‌لطیف‌تر از وزن ترانه نیست . »

با ملاحظهٔ‌تقسیمات‌فوق وسخنان‌پیشین، تصنیف‌ها را به سه نوع مشخص میداریم

سرود - چامه - ترانه

---

۱ - دستان بمعنای پرده و نواست

۲ - گران بمعنای‌سنگین وفراخ‌است ودر موسیقی وزنی‌راکه‌نزدیك به(**Lento**) ویا (**Largo**) باشد گویند .

۳- طریق یا راه‌به معنای‌آوازمیباشد- حافظ گوید :

ساقی بدست باش که غم‌در کمین‌ماست
مطرب نگاهدار همین **ره** که میزنی

همچنین به‌معنای آهنك ومقام ونغمه نیز آمده است مانند: راه‌گل -راه‌خسروانی- راه شبدیز— راه‌خارکش.منوچهری فرماید:

قمریان‌**راه‌گل** و نوش لبینا دانند
صلصلان باغ سیاوشان با ترو ستاه

عطار نیز گوید .

بلبل شوریده میگردید خوش
پیش گل میگفت **راه‌خارکش**

٤ - خفیف ، وزن معتدل‌راگویند که در اصطلاح موسیقی به **Andante** ویا **Moderato** تعبیرمیشود .

سرود :

سرود یا چکامه که اعراب آن را **اغانی**(۱) گویند، تصنیفی است که به‌وجهی ازوجوه افرادی آن‌را بطور گروهی یادسته جمعی‌تغنی نمایند-بی شك اگربخواهیم این لفظرا به ترانه‌هائی مهیج که واجد اشعاری انقلابی ووطنی وتبلیغاتی‌است وامروز تحت- عنوان‌سرود معمول‌است محدود کنیم،کاری ناصواب انجام داده‌ایم.

بنابراین می‌باید این نوع‌آثار موسیقی را ازنظر محتوی، به‌سه‌دستهٔ ذیل‌تقسیم کرد:

سرود های مذهبی - سرودهای رزمی (یارسمی)-سرودهای بزمی.

۱-سرود های مذهبی

بطورکلی این تصنیف‌ها حالتی شبیه به‌قصیده داشته که درآنها ممدوحی‌یامعبودی موردنظر بوده‌است (شك نیست که نباید‌تصور واجدبودن وزن وقافیه راکه‌امروزدر سرود ها مشاهده میشوداز این‌قبیل آثار داشت)

بهترین نمونهٔ این‌نوع آثار سرودهای **زرتشت** است که به **گاتها**(۲) معروف میباشد، این ساخته‌ها بی شك واجد وزنی آزاد بوده ویااحتمالا ریتمی‌سنگین‌داشته‌اند.

محض نمونه،یکی از این سرودها را که رعایت‌امانت درترجمهٔ آن‌شده است در اینجا نقل‌می کنیم واعتقاد داریم که اصل گفتار نیز نباید چندان دور از این فرم باشد :

«ازتومیپرسم ای اهورامزدا
براستی‌مرا آگاه فرما
کیست نگهدارابن زمین در پائین، و سپهر (دربالا)
کیست آفرینندهٔ‌آب وگیاه
کیست که به‌باد وابر،تندروی‌آموخت،
کیست ای‌مزدا...» (۱)

بطورکلی ، اثر بخشی موسیقی بر پیامبران و رهبران اخلاقی اجتماع ، از روزگاران کهن‌پوشیده‌نبوده‌است.**داود نبی**، خود آوازی خوش داشته است و آنچنان‌با لحنی مطلوب ادای مقصود میکرده که‌خلق نیات‌وی‌را از دل وجان پذیرا میشده‌است... **مانی** (۲) وزرتشت‌نیز فرمانهای یزدانی‌را بانواهای موسیقی می‌آمیختند تا تأثیر آن دوچندان گردد ...قرائت‌قرآن‌به‌تجوید، و گفتن اذان بصدائی خوش ، و نوحه‌خوانی به آوازی مطلوب برهمین آئین و نظریه استوار بوده وهست .

۲-سرودهای‌رزمی‌یارسمی

این سرودها معمولا در میدانهای‌جنك ویا مراسم رسمی وجشن‌هائی مانند :جشن مهرگان- جشن سده - وجشن نوروزخوانده میشد و بی گمان واجدوزنی محرك وحالتی مهیج بوده‌است .

۱- اغانی جمع اغنیه به معنای سرود است-فرخی گوید:

بزی با امانی و حور قبائی
بهرودغوانی ولحن‌**اغانی**

نظامی گوید:

نشاندند مطرب به‌هر برزنی
اغانی سرائی و بربط زنی

۲- یسنابخشی‌است از کتاب**اوستا** که‌قسمت اعظم آن‌را**گاتها**تشکیل‌میدهند: گاتها،هفده سرودی‌است که زرتشت پیامبر ساخته وبه‌ظن نزدیك به یقین وزنی سنگین (گران) داشته است- اشارهٔ شاعران به **زند خوانی** یا **زند باف** مرادهمین فرمانهای زرتشت بوده است.

منوچهری گوید:

زندبافان بهی‌زند زبر بر خوانند.
بلبلان وقت‌سحرزیروستا جنبانند

فرخی گوید:

باغ پرخیمه های دیباگشت
زندوافان درون شده به‌خیام

اقتضادارد اشاره‌شود:لفظ**گاه** که‌امروز بطور پسونددر کلمهٔ دستگاه (که‌آواز های ایرانی را مشخص میدارد) استعمال میشود ممکن است‌از همین کلمهٔ**گات** مشتق شده باشد.

۱- صفحهٔ‌دوم، از مقدمه بقلم «دینشاه ایرانی سلی‌سی‌تر» بر کتاب‌تعلیمات زرتشت تالیف‌رشید شهمردان

۲ — مانی درسنه ۲۱۵یا۲۱۶میلادی متولد شد - پس ازمطالعاتی که دربارهٔ‌ادیان زرتشت و عیسی و مغتسله کرد ، خود را **فارقلیط** که مسیح ظهور اورا خبر داده بود معرفی کرد —

مانی در مقدمهٔ کتاب خود موسوم به **«شاهپووگان»** سرودی دارد که بااین کلمات همراه است :

«من از بابل زمین آمده‌ام تا ندای دعوت‌رادرهمهٔ جهان پراکنده کنم » مانی سرودی دیگر بنام «آفرینش »دارد .

TELE-FILM.ir
مرجع فیلم و سریال ایرانیان

شرح حال و آثار عارف

بقلم حسینقلی ملاح

عارف چنانکه خودش مینویسد آنشب آنقدر خوانده‌است که جمعیت از زیر درخت به‌عجزو لابه افتاده «نظام‌السلطان از در التماس در آمد که عارف تورا به **آنکه میپرستی** قسم وبجان **هر که دوست داری** بس کن (مطرب ازدست من بجان آمد که مرا طاقت شنیدن نیست»

عارف ازشنیدن این قسم، محض اینکه دوستی وعشق خودرا بهزنی که درآن مجلس بودا ثبات کند بزیر می‌آید وآن شب به این طریق بپایان میرسد.

خودخواهی وغرور وخودستائی

نکاتی است که ازاین ماجرا استخراج میشود. **درویش خان** درتمام مراحل ،ازعهدهٔ همراهی باآواز عارف برآمده وحتی مایهٔ صدای عارف رابخوبی بدست آورده وتار را چنان کوک کرده است که خواننده براحتی توانسته تمام گوشه‌های یك دستگاه رابخواند علیهذا جملهٔ: «... دماغ خودش را امشب بدست من بخاك خواهد مالید» نه تنها دوراز انصاف است بلکه کاملا دوراز تراکت وادب میباشد آنهم دربارهٔ هنرمند وارسته‌ای مانند **(پاپیرجان)** که همواره دربرابر یاران وهمکاران یکرنك خودوحتی افرادی که برای اولین بار با آنها آشنا میشد متواضع ومؤدب بود.

عارف ضمن شرح حال خود بدفعات با جملاتی اغراق آمیز از خود تمجید و از صدای خویشتن تعریف و تحسین کرده است .

درصفحه ۷۱ کلیات دیوان خود مینویسد: «چون دارای **حنجرهٔ داودی** بودم که میتوان گفت **معجز یاسحری بود**»

ودر صفحه ۸۸ مینویسد : خط خوب مینویسم، درسن سیزده چهارده سالگی خوبتر مینوشتم بقسمی که آن اوقات خط مرا برای عبرت اعیان زاده‌های قزوین قطعه کرده نگاه می داشتند. **فوق‌العاده خوب میخوانم** همانطور که سعدی فرماید: سفر پنج طایفه را مسلم است، یکی آنکه باحنجرهٔ داودی آب ازجریان ومرغ ازطیران بازدارد، گذشته از اینکه **در سن چهارده سالگی تحصیلاتم درعلم موسیقی تکمیل بود خودم رادر بعضی آهنگها مبتکر میدانم ...»**

همچنین در صفحه ۹۵ مینویسد: «من که ازهزارجا دلتنك و کوك بودم بنای خواندن ونعره کشیدن ازدل گذاشته کاری کردم که اگر **داود بود سینه چاك کرده واگر باربد حضورداشت ساز خود را می‌شکست .»**

نظیر این سخنان بسیارازوی شنیده‌و دیده شده وشك نیست چنین خودستائی ورجز— خوانی و ادعا، مخصوصاً باین لحن که « در چهارده سالگی تحصیلاتم درعلم موسیقی تکمیل بود.»

نه تنها برازنده نیست بلکه ازهنرمندی که صدای لطیف ورسایش معرف ومبلغ وی بوده دوراز تراکت بنظر میرسد ، همین تفرعن وخودخواهی خارج از قاعده واندازه است که برخی ازدوستانش را آزرده کرده بانتقادازوی واداشته است.

ایرج میرزا جلال‌الممالك مینویسد:

شنیدم در تآتر باغ ملی
برون انداختی حمق جبلی
بجای بد کشانیدی سخن را
بسی بی‌ربط خواندی آندهن را

الهی میزد آواز ترا سن که دیگر کس نمیدیدت سرسن

استاد دانشمند آقای دکتر نیرسینا

درشمارهٔ ۲۳ سال ۱۳۳۷ مجلهٔ رادیو تحت عنوان «سرگذشتی ازسرود و ترانه درایران» چنین نوشته‌اند : « درخلال اشعار سیاسی و وطنی خودبحکم **بدبینی شدید** که بهمه کس وهمه‌چیز داشته ، بسااز اشخاص راتقویت میکند ودرعین اشخاصی را مورد مذمت قرار داده وبآنان ناسزا گفته‌است و یکی ازعیبهای معنوی درگفته‌های وی همین است که بجای تسکین غمهای مردم ، بجای تشویق جامعه ودمیدن روح شادی وامید در پیکرهای افسرده ونومیدبراندوه و نومیدی آنان میافزاید، حس بدبینی بزندگی ومحیط میبخشد ومایهٔ رنجش و کینه و کدورت بسا اشخاص ازخودشاعر نیزمیشود ، بهمین سبب عارف مورد تعرض و طعن شاعران هم زیاد واقع شده‌واز جمله مرحوم **وحید دستگردی** بگفتار غم‌انگیز اوایراد کرده ولی بیشتر ناروا تر ازهمه مرحوم جلال‌الممالك ایرج باو تاخته و بلحن شوخی جداً وی را آزرده است.

..ایرج دربرابر شرحی که دریکی از شماره‌های «شفق سرخ» بامضای **میم سیاسی** قطعهٔ درج شده مفصلی که سراسر طعنه و باصطلاح شاعران «ذم شبیه بمدح است» سروده از جمله چنین گفته است:

میم سیاسی کجاست تا که نگویند
عارف بیچاره دادخواه ندارد
هر که نگوید که عارف آدم خوبیست
عامی محض است واشتباه ندارد
روز قیامت شود بصورت خرچنك
هر که ز عارف ادب نگاه ندارد
مولوی او رسد ز عالم لاهوت
جامه مدر ، گربسر کلاه ندارد
رو تو شبی در تآتر او که ببینی
هیچ شهی این قدر سپاه ندارد
آنهمه کز بهر او زنند کسان دست
آنهمه مس زن ، خسوف ماه ندارد
مجلس حالش ندیده‌ای که ببینی
هیچکس این قدر دستگاه ندارد

ایرج میرزا در برابر تفرعن عارف و تعریفهائیکه او از خودش میکرده بتنگ میآید و در شعری از غزل سرائی و تصنیف سازی او هردو ایراد میگیرد و مخصوصاً از دخالت کردن او در سیاست انتقادمی کند :

« کنی باشعربد ، عرض کیاست
غزل سازی و آنهم در سیاست
تو آهوئی مکن جانا گرازی
تو شاعر نیستی ، تصنیف سازی
شود شعر توخوش، بازور تحریر
چو بازور بزك ، روی زن پیر »

بازهم شاعر گرانمایه‌ما **آقای دکتر نیرسینا** در یکی ازشماره‌های مجلهٔ رادیو چنین نوشته‌اند:

« بترانه‌های عارف از نظر الفاظ هم ایرادهائی کرده‌اند که کاملاوارد و بجاست مانند تکرار زیادکلمات وذکرواوهای بیمورد وآوردن الفاظ (حبیبم—عزیزم—جانم،خدای من).

دروقت تکرارشعرو آهنك ، وبدتر از

بقیه درصفحه ۱۸

TELE-FILM.ir
مرجع فیلم و نشریات قدیمی

سراینده: ثابتی

پیک امید

خواننده: زهره

هُدهُد خوش خبر - آمده از سفر آمده با صبا مژده بخشد بما
در دلم مژده اش کرده شوری بپا دارد از یارم خبرها
گویدم یار تو بسته بار سفر شوق یار و وطن دارد اکنون بسر
آنکه با خشم از کنارت رفته باز آید بر تو با بهار و گُل بیاید بار دیگر دلبر تو
ساقی تو باده شادی کند در ساغر تو سایه انداز د همای بخت و دولت بر سر تو
هُدهُد خوش خبر آمده از سفر مقدمش دلگشا همچو باد صبا
دورهٔ دوری سر آید غم بپایان میرسد
بر مشام جانم اکنون بوی جانان میرسد
مرغک خوش نوا کرده شوری بپا گوید از یارم خبرها
هدهد خوش خبر - آمده از سفر آمده با صبا مژده بخشد بما

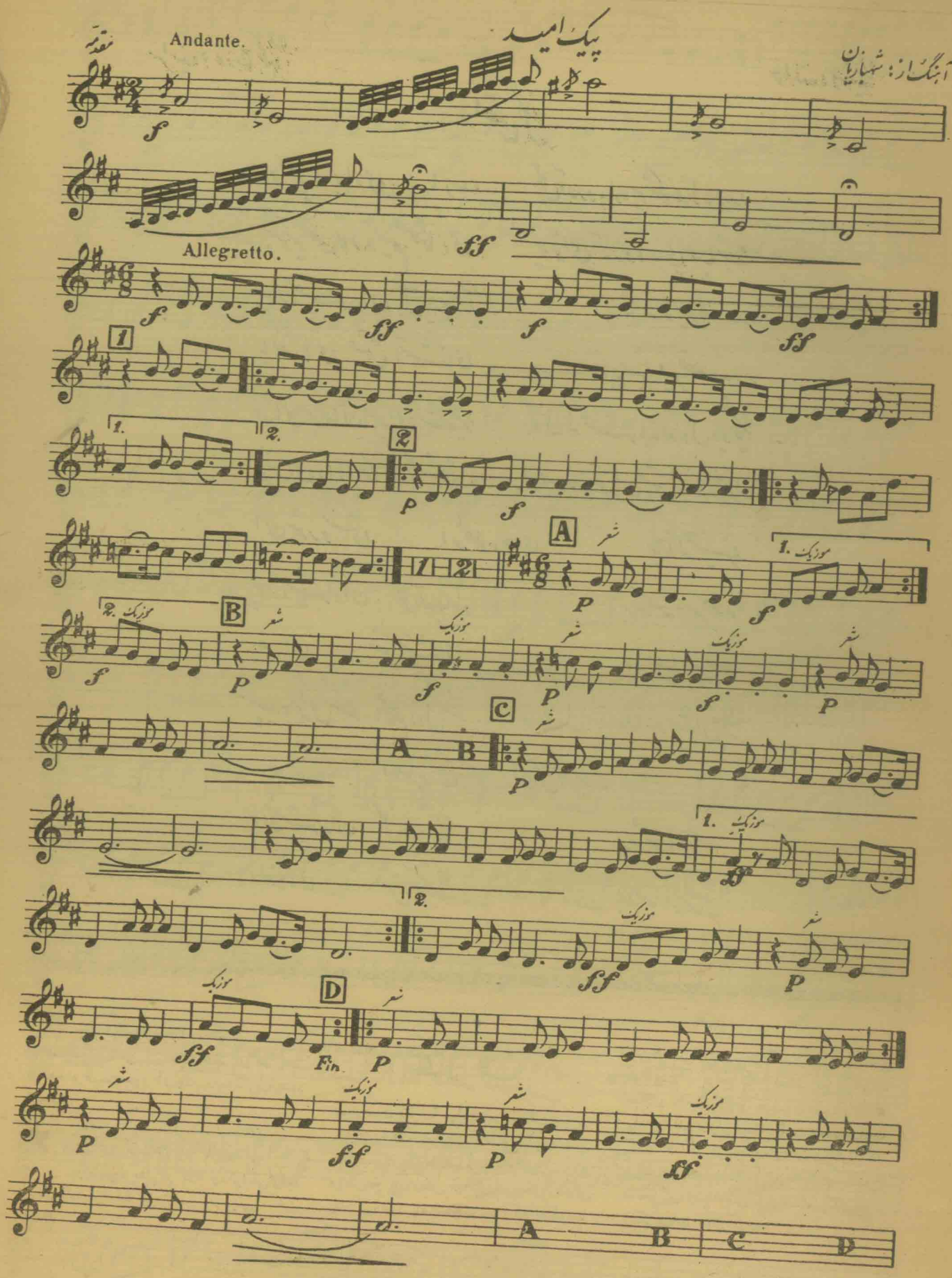
مقدمه
Andante.
پیک امید
آهنگساز: شهبازیان
Allegretto.
1.
2.
A
B
C
D
Fin.
شعر
موزیک

سراینده: تورج نگهبان

خواننده: رشیدی

رقص گل

چو نسیم نوبهاری بدیار ما رسیده — گل آرزو بدلها چو شکوفه ها دمیده
بگذر برقص لاله ز نسیم صبحگاهی — چو نوای آرزوها ز لبِ صبا شنیده
چون بیقراران گل در بهاران — بر شاخه ها میرقصد
با نغمه های عشق آشنای — باد صبا میرقصد
از نای مرغان نغمه ای مستانه خیزد — گوئی که فریاد از دل دیوانه خیزد
هر نغمه ای دارد حکایتها ز عشقی — کز سینه سوزان عشق افسانه خیزد
این شور و مستی — از جلوه های — جانانه خیزد
چون بیقراران — گل در بهاران — بر شاخه ها میرقصد
با نغمه های — عشق آشنای — باد صبا میرقصد
سپیده بر افق نشسته - تار غم ز دل گسسته — مرغ دل از شادی - ز آشیان پریده
در سایه عشق — آن گل آرمیده
چون بیقراران — گل در بهاران — بر شاخه ها میرقصد
با نغمه های — عشق آشنای — باد صبا میرقصد

بقیه از صفحه ۲۲

همه اینکه گاهی یك لفظ در تلفظ از هم جدا شده و قسمت دوم آن چند دفعه تکرار میشود مانند:

بماندیم ماو مستقل شد ارمستان
منستان منستان شد ارمنستان

در اینمورد یعنی در بارهٔ چگونگی ترانه های عارف از لحاظ تلفیق شعر باموسیقی، سخن این پایه بی اعتنا بچگونگی زیبائی لفظ و لحن بوده است .. هرجا که از لحاظ لفظ در مضیقه میافتاد با (جانم و بیم و حبیبم وای و داد وخدا وامان) خلاء را پر میکرده است.. بحقیقت باید گفت که اگر از جنبه های مثبت آثارش که در ابتدای تذکره بدانها اشاره کردم بگذریم نقائصی در کار ترانه های عارف هست که در مجال دیگری باید تذکار گردد.

عارف

بسیار هست و باید با نهایت تأسف گفت شاعری که تا این حد ذوق موسیقی داشته و واجد صدائی مطلوب بوده و شخصاً هم آهنگ و شعر را ابداع میکرده و باموسیقی ممالك خارج هم آشنائی پیدا کرده بود باعث تعجب است که چگونه تا

مقدمه Allegro

رقص گل

آهنگ از: آشنا

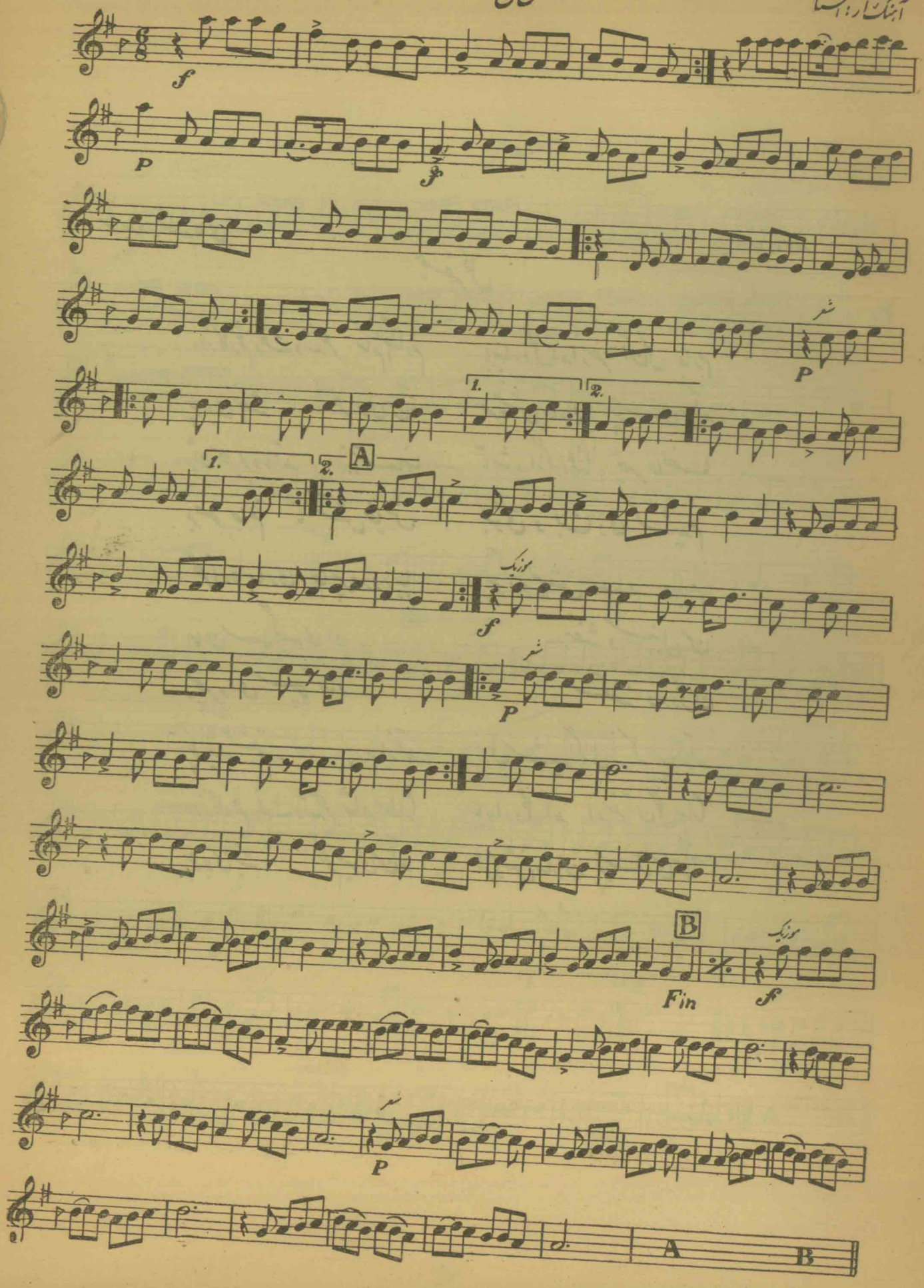

TELE-FILM.ir
مرجع فیلم و نشریات قدیمی

سراینده: نظام فاطمی

خواننده: ترانه

همسفر گل

روزگار غم رفت و شد سحر شام انتظارم
با بهار و گل آمد از سفر آن گل بهارم

چو بوی بنفشه گلم سوی من آمد
سروش بهاران پرستوی من آمد

ژاله سحر بود و آمد از آسمانها
تا بشوید از گرد غمها چهر جانها

بر صفحه جانم تا نقش خیالش
بشوق و بشادی کشیدم

گلزار و بهاری جانپرور و زیبا
چو رویش ندیدم ندیدم

همان سیه گیسوی او
بنفشه و سنبل من

بچهره ای همچو بهار
شکفته دارد گل من

چو بهار عشقم
برم باز آمد
دل شیدا گوئی که پر باز آمد

روزگار غم رفت و شد سحر شام انتظارم
با بهار و گل آمد از سفر آن گل بهارم

چو بوی بنفشه گلم بسوی من آمد
سروش بهاران پرستوی من آمد

همسفر گل

آهنگساز: میر نقیبی

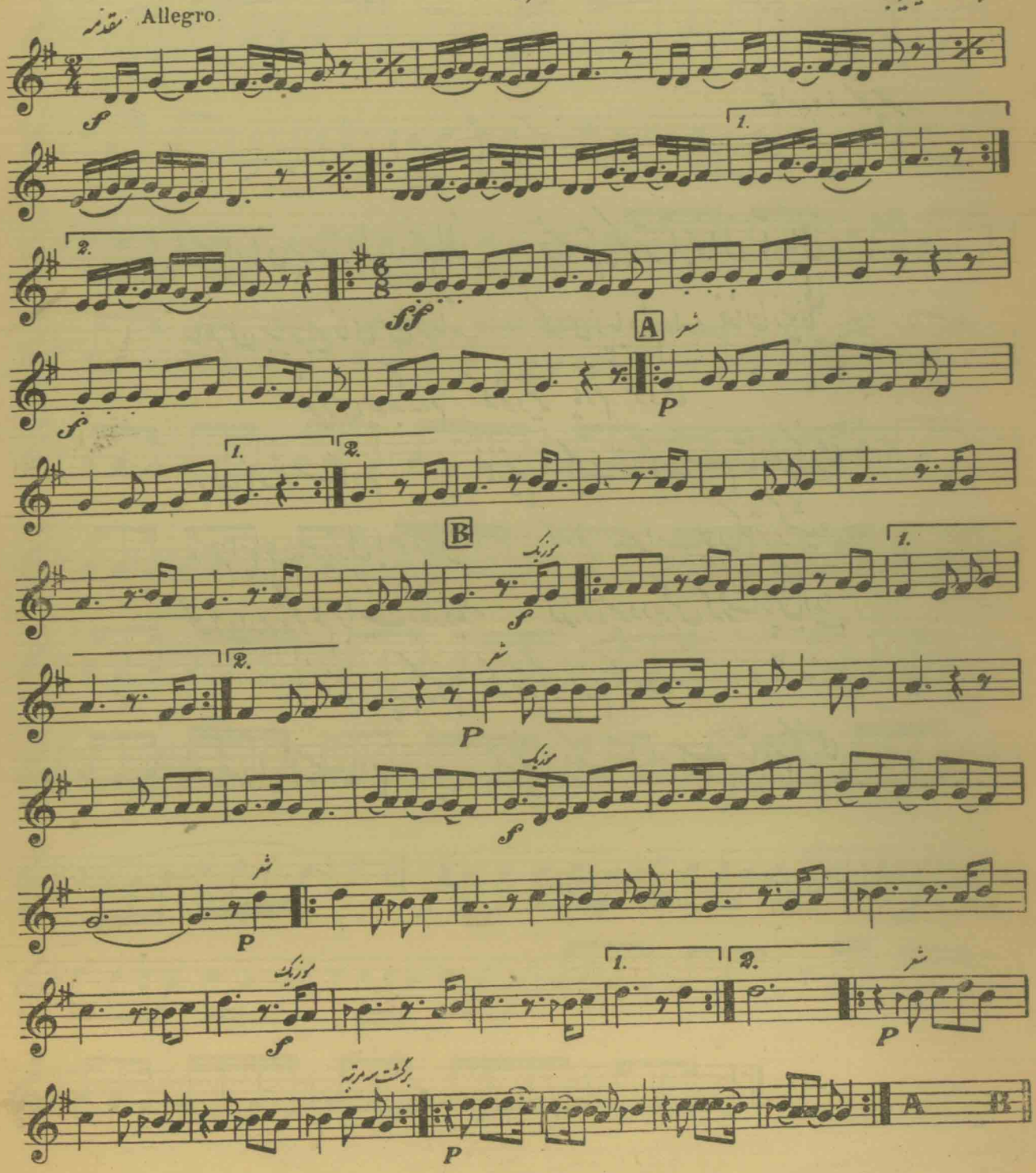

TELE-FILM.ir
مرجع فیلم و نشریات قدیمی

خواننده : منوچهر

نامه

نویسم نامه‌ای پرسوز دل روز جدائی فرستم با کبوتر تا بخوانی تا بیائی
پیام من بیار بیوفای من رساند که ای زیبا دلم دارد فغان از بیوفائی
غزیزمن چه بدکردم که تو دیگر یادم نکردی
دو صد نامه فرستادم نازنینم . بایک خط نامه هم شادم نکردی
نویسم نامه‌ای پرسوز دل با خون دیده که دلم در هوایت چون کبوتر پر کشیده
گله ها دارم و گویم برایت روز دیدار که زدل میرود هر کس که رفت از پیش دیده
غزیزمن چه بدکردم که تو دیگر یادم نکردی
دو صد نامه فرستادم نازنینم بایک خط نامه هم شادم نکردی

نامه

سازنده آهنگ: سورن

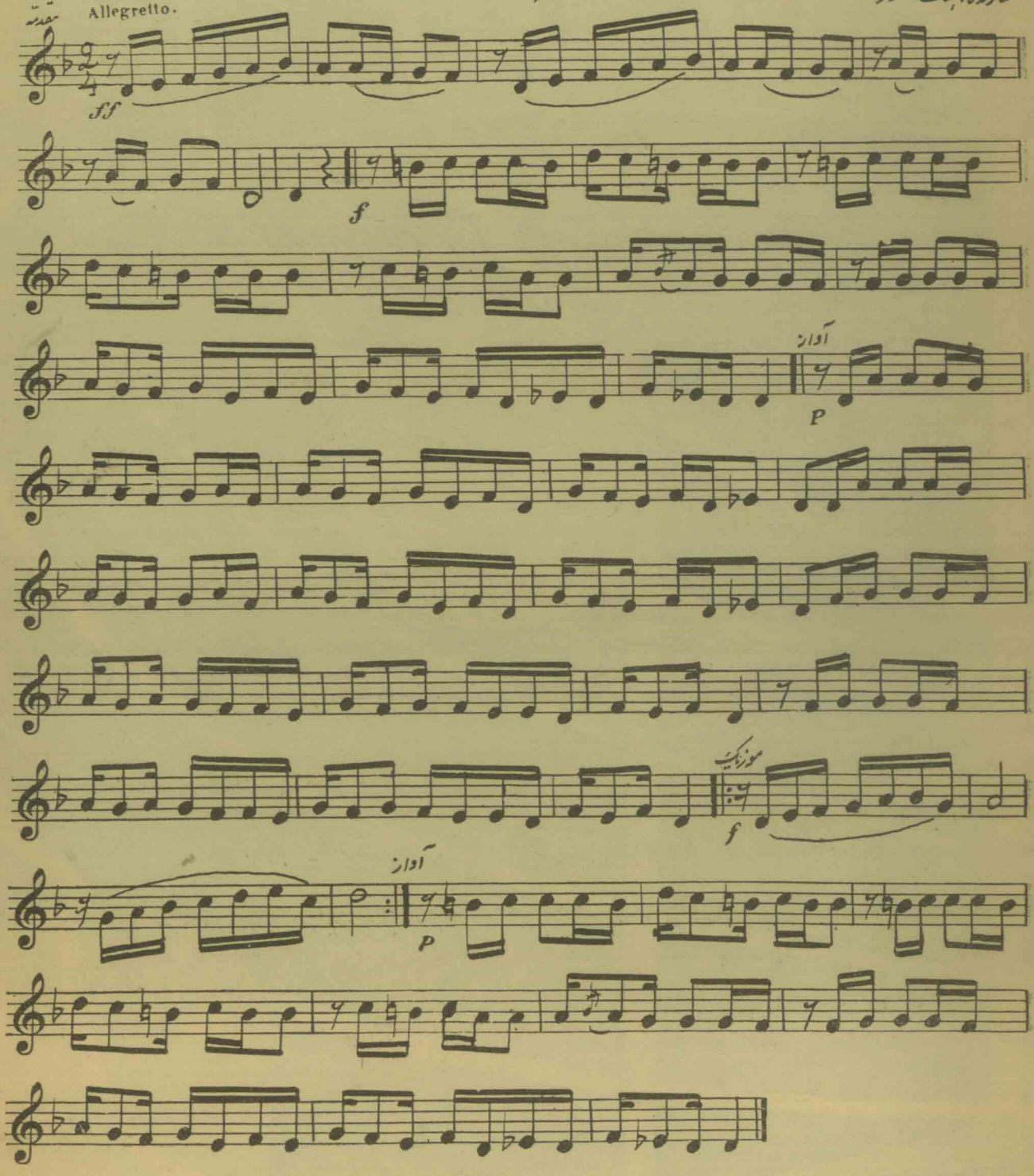

سراینده: تورج نگهبان

خواننده: بنان

عشق سوزان (برنامه شماره ۲۴۲ گلها)

خدایا عشقی خواهم چون شراره سوزان هر شب
مگر افتد از آهم صد شراره بر جان یارب
فغان از جانم خیزد از آتش تب

مرا چو شمعی گردان که تا سحر گیرم جان
زنم بدل آتش‌ها بشوق عشقی سوزان
بیک نسیم سحر شوم ز دیده نهان

تو چون ستاره‌ای سرگردان در آسمان عشقم تابان
بجستجوی جانان

شرابی ده زان جام مستی آفرینم
مگر از غم جان برهم مستی یابم جلوه‌ها ببینم

خاموشم منه باده ده بی‌خبر از هستی
همچو می در جوشم کن

شمعم کن شبی ز آتشم گر بسوزد یک جا
تا سحر خاموشم کن

رنج هستی تا کی جامی ده مرا بی‌خبر از دنیا
فارغ از این هوشم کن

بیان کند رنج مرا هر شب بانگ نائی
امشب تا برهم زان می غم نغمه‌ها در گوشم کن

گوئی بسته بهم این دل و غم همچو تار و پودم
پروا از که کنی ار چه کنی بار غم بر دوشم کن

عشق سوزان

آهنگساز: مرتضی محجوبی

Andante

مقدمه

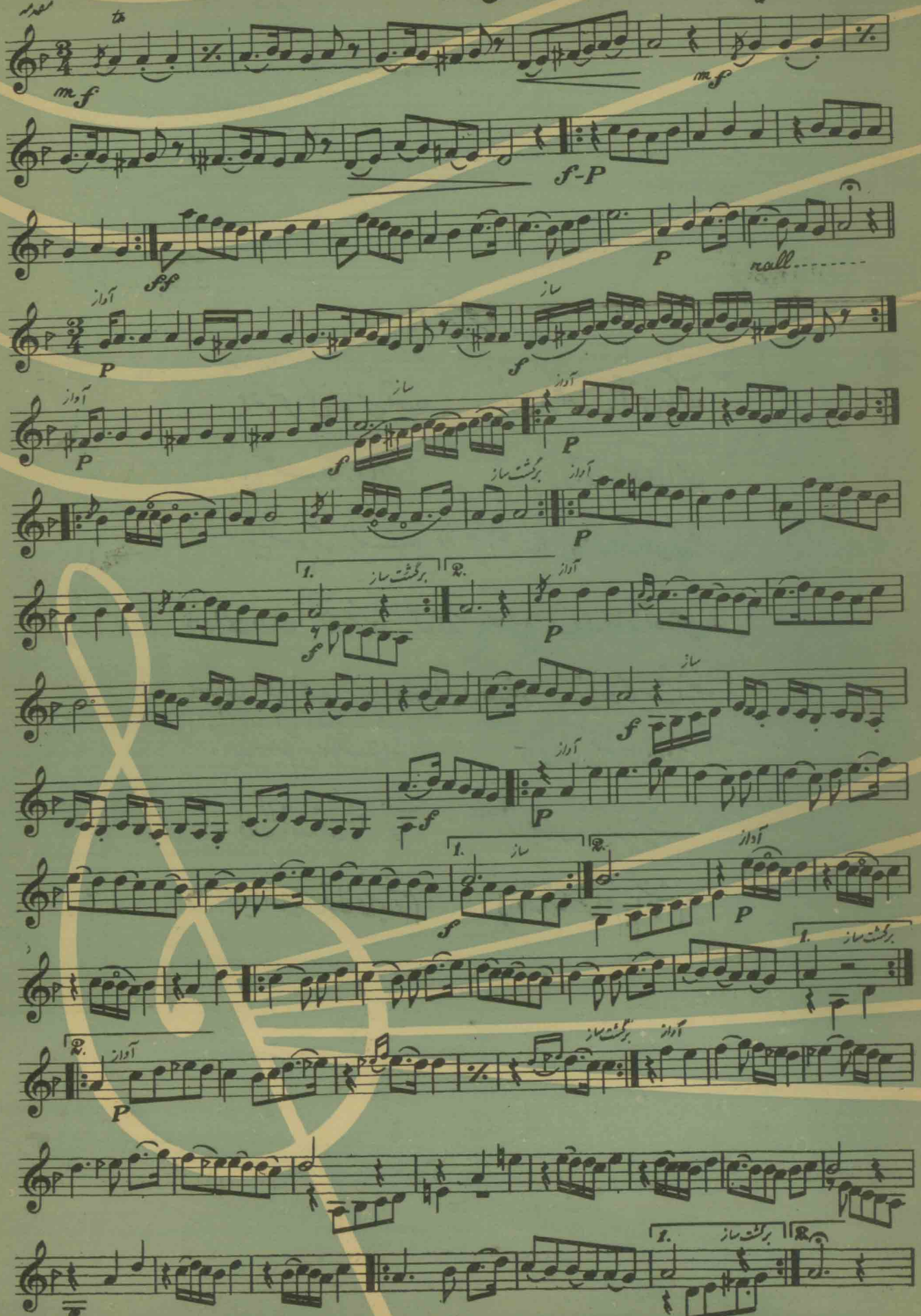

سراینده : بیژن ترقی

خواننده : پوران

دختر صحرا

دختر صحرا گل بدامن آورده گوئی از گلها آتشی بپا کرده

باد صحرا ها از دیار من با خود آورد بوی یار من

این نسیم آید از بستر او وای از آن عطر جان پرور او

باز دامن دامن خرمن خرمن گل بسر سبزه دمید بوی بهار آمد و عید

ماندم تنها صحرا صحرا دورم من از خانهٔ خود از یار و کاشانهٔ خود

این نسیم آید از بستر او وای از آن عطر جان پرور او

بی من کجا تابیده آن رخسار دلجویت آئینه چشمان تو آئینه رویت

باز آ که عید من توئی ای چشمه نوشم بی لاله رخسار تو باغم هم آغوشم

Allegro moderato.

دختر صحرا

آهنگ از: مجید وفادار

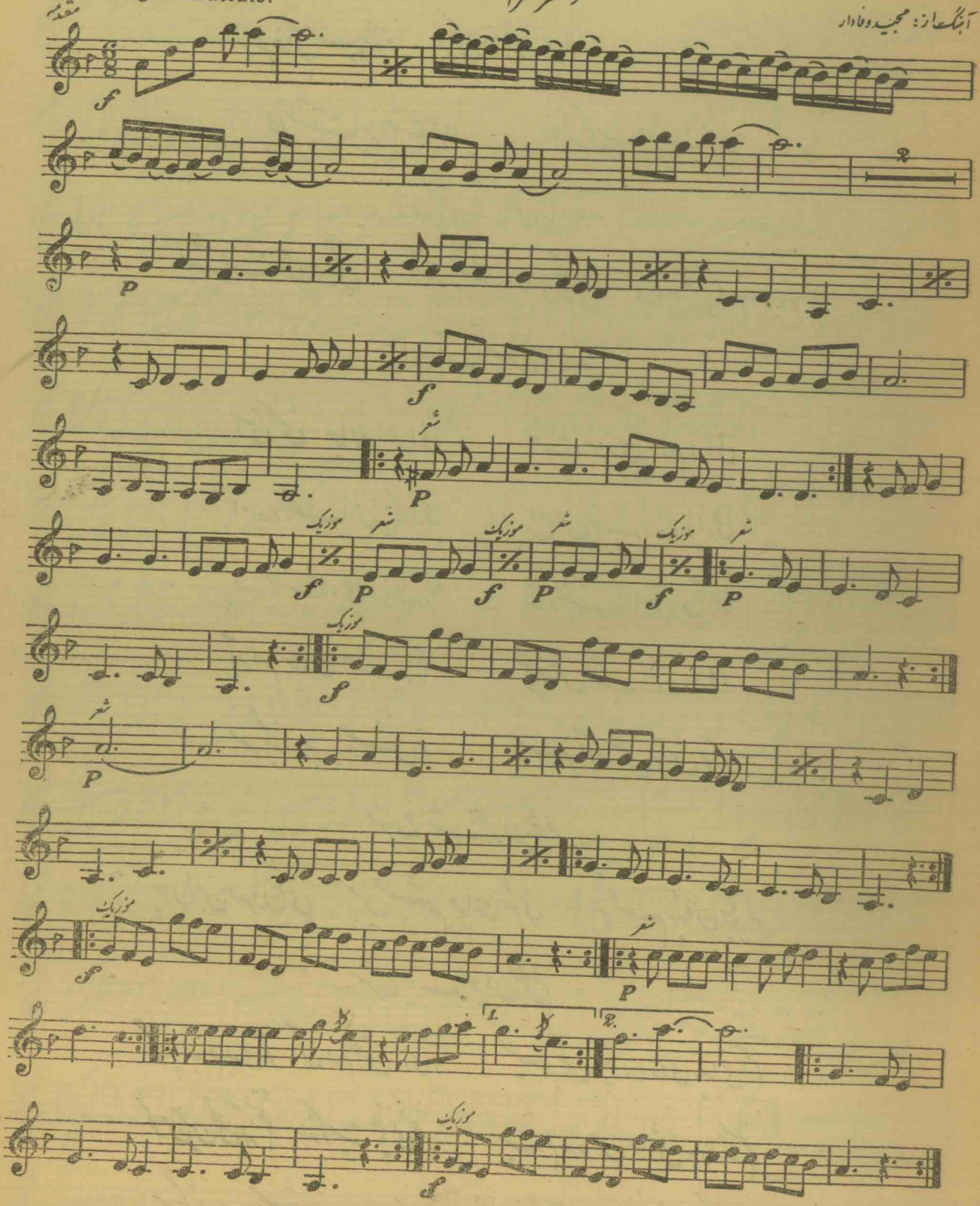

سراینده: نواب صفا

خواننده: پروین

عشق بی پایان

ای وصلت آرزوی ما وصف تو گفتگوی ما
ترسم خاکم سبو شود پر کن ساقی سبوی ما
ای عشقت سرنوشت من خاک کویت بهشت من
زان آب آتش زا بماده

بشنو بشنو صلای گل نشین بنشین بپای گل ما را چو گل یکدم صلا ده
زان آب آتش زا بماده

هستی بخشی جان افزائی محنت سوزی بزم آرائی
امید دلهای فکاری شمع من شب زنده داری
صد ها شادی در لب داری شادیها با خود میاری
آرام جان بیقراری شمع من شب زنده داری
سر بگذارم بدوش تو بوسم آن لعل نوش تو.
شرح شب هجران بگویم

چون با من مهربان شوی پیش چشم عیان شوی با تو غم نهان بگویم
شرح شب هجران بگویم

گر پا ببندم بوی تو گردارم عشق روی تو عیبم مکن چون روی زیبا می پرستم
گر من چو پن گل در آتشم از کویت پا نمی کشم پندم مده من عاشق و دیوانه هستم
سر بگذارم بدوش تو بوسم آن لعل نوش تو با تو غم نهان بگویم
شرح شب هجران بگویم

آهنگساز: همایون خرم

عشق بی پایان

Allegro

مقدمه

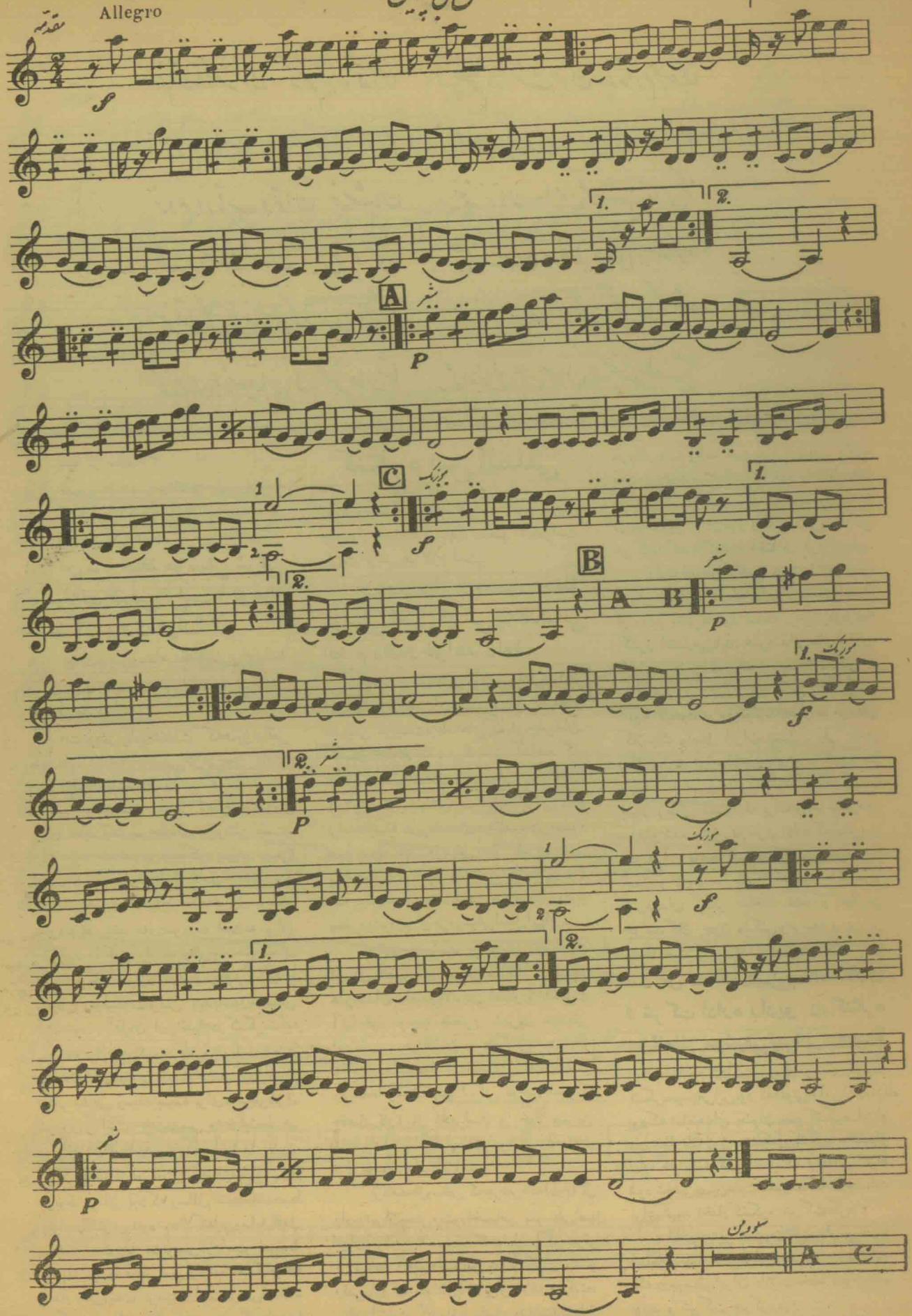

سراینده: کریم فکور

خواننده: بنان

جویبار

منم آن آشفته سری - که کنم هر سو گذری — چکنم در دشت جنون - چه ندارم همسفری

بخروشم ره سپرم — غم تنهائی نخورم — نخورم هرگز غم آن که بجائی ره نبرم

نروم از تاب و توان نیمه شبان — نغمه زنان دامن کشم از دامن کوه

فکند بر دشت و دمن — باغ و چمنی — صحبت من هر لحظه جهانی ز شکوه

منم آن گل باغ هستی که ترا رخ تابان بخشم — منم آنکه هر جا آیم بگیاه بگل جان بخشم

گذرم من از سر جان که به بخشم جان شما — که صفای من بجان همه بخشد لطف و صفا

بقیه از صفحه ۳

شرقی همین عقیده را داشتند ولی غربیها نوع دیگر فکر میکردند واین از جمله مسائل بسیار مهمی بود که خوب در کنگره حلاجی نشد.

س - حفظ موسیقی شرقی بوسیله نت صحیح تر است یا بوسیله ضبط آن بروی نوار؟

ج- نت نویسی وسیله بسیار کاملی برای ضبط الحان نیست و اینموضوع اختصاص بموسیقی شرق ندارد.

نت نویسی یادداشتیست که هنوز نواقص بسیار دارد : البته موسیقی شرقی چون دارای ریزه کاریهای بیشتری است درموقع نت نویسی نواقص خط موسیقی بیشتر معلوم میشود ولی برای تعلیم وتدریس چاره ای جز نوشتن نیست.

باید متد تدریس تهیه کرد پس نت نویسی بیشك لازم است ولواینکه کامل نباشد. ریزه کاریهای هنری درموقع بداهه نوازی بوسیله نوازنده هنرمند موردضرورت است نه برای هنرخود شاگرد. نوازنده وقتی بپایه هنرمندی رسید هرچه بنوازد خوب است ولی قبلا با تدریس وبوسیله نت نویسی باید باصول موسیقی آشنا شود . آقایان اروپائیها در کنگره تکیه به بداهه نوازی میکردند که مربوط بدرجات عالی هنر است . آنها عقیده داشتند که اصول تعلیم شفاهی وسیله بسینه برای موسیقی شرق ضروری تر است تا نت نویسی و در اینجا هم موسیقیدانهای شرقی عقیده آنها را تایید نمیکردند ، از همه اینها گذشته این بحث مربوط بزمانی بود که وسائل ضبط مانند ضبط ونوار در دسترس نبود .حالا که این وسایل کامل موجود است هم نت نویسی لازم است هم ضبط بوسیله نوار وصفحه یعنی نوازنده تا هنگامیکه بمقام هنرمندی نرسیده از نت نویسی استفاده میکند و برای حفظ سنن وریزه کاریها بعدا

کنگره بین المللی

ازنوار وصفحه استفاده خواهد کرد پس هر چند نوار وصفحه (وسایل ضبط) کاملتر است ولی نت نویسی هم لازم است.

س- رادیو ایران در مورد حفظ موسیقی اصیل ایرانی چه اقداماتی انجام داده و خواهد داد؟

ج - برنامه های موسیقی ملی رادیو ایران ومیزان پخش آن چندین برابر برنامه های موسیقی غربیست برنامه های گلهای جاویدان- گلهای رنگارنك - برك سبز - شاخه گل ارکستر سازهای ملی - ارکستر های شماره ۱و۲و۳ که اختصاص بموسیقی ایرانی دارد ترانه هائیکه دربرنامه های مختلف پخش میشود همه نمونه های موسیقی ملی ایران است برنامه سازهای سولو (سه تار - تار -سنتور-نی) که بوسیله هنرمند ترین هنرمندان رادیو پخش میشود چیزی جز موسیقی اصیل ایرانی نیست.

تمام بودجه موسیقی رادیو بمصرف ساختن و اجرای آهنگهای ایرانی میرسد - تشویق هنرمندان رادیو وبالا بردن اعتبار و شخصیت آنها خود موجب محترم شمردن موسیقی ایرانست . هم اکنون در بایگانی بیش از ۱۲ هزار حلقه نوار از موسقی کلاسیك ملی وترانه ها وآهنگهای ایرانی موجود است که حاصل کار ٤ سال اخیراست و خود بهترین شاهد اقدامات این اداره درپیشرفت وتحول و ترقی موسیقی ایران است.

برنامه ساز وسخن که جزء برنامه (دوم) از رادیو تهران پخش میشود اختصاص بموسیقی اصیل ایران وتوضیح وتفسیر دستگاهها دارد. اگر جزئی از برنامه رادیو اختصاص به آهنگهای سبك و رقص دارد که جوانان بآن ابراز علاقه میکنند برای اینست که رادیو باتمام طبقات اجتماع سروکار دارد وباید همه نوع موسیقی داشته باشد . رادیو نمیتواند کار خود را فقط بیك موسیقی دست نخورده قدیمی محدود کند. مردم امروز ایران طور دیگر فکر وزندگی می کنند که با گذشته اختلاف فراوان دارد.

رادیو خود موجب تحول وپیشرفت موسیقی ایران شده از آهنگهای ایرانی بمحض اینکه از رادیو پخش میشود صفحه پر میشود ودر تمام کشور انتشار می یابد. هنرمندانی نظیر عبادی- جلیل شهناز - ورزنده - مجد - کسائی - جواد معروفی - بنان - فاخته ای - گلپایگانی آنچه میخوانند ومینوازند چیزی جز موسیقی کلاسیك واصیل ایران نیست . ولی بهمین اکتفا نکرده در ایجاد نغمه های نو وابتکاری دست باقدامات اساسی زده ایم که نمونه آن آهنگهای بسیار زیبائی است که براساس موسیقی ملی ساخته شده وروش تازه تری دارد که بهترین نمونه آن توسط هنرمندانی چون تجویدی - حسین و پرویز یا حقی - خالقی - بدیعی و هنرمندان دیگر ساخته شده و بهترین خوانندگان چون دلکش ومرضیه و پروین وده ها خواننده دیگر خوانده اند .

س - علت عدم همکاری و شرکت اداره رادیو در کنگره بین المللی موسیقی تهران چه بود؟

ج- علت عدم شرکت شورای موسیقی رادیو در کنگره موسیقی این بود که دعوتی از این اداره نشده بود که نماینده ای بعنوان عضو کنگره اعزام دارد تنها یك روز به تشکیل کنگره مانده از اداره خواستند که یك نماینده تبلیغاتی اعزام شود شخصی بهمین سمت مامور شد که در جلسات برای تهیه اخبار کنگره شرکت کرد .

آقای مشیر همایون شهردار و خود اینجانب بمناسبت سوابق هنری و اطلاعاتی که در موسیقی ایران داشتیم شخصا دعوت شده بودیم و شرکت هم کردیم.

جویبار

آهنگساز: زرین پنجه

مقدمه Allegretto.

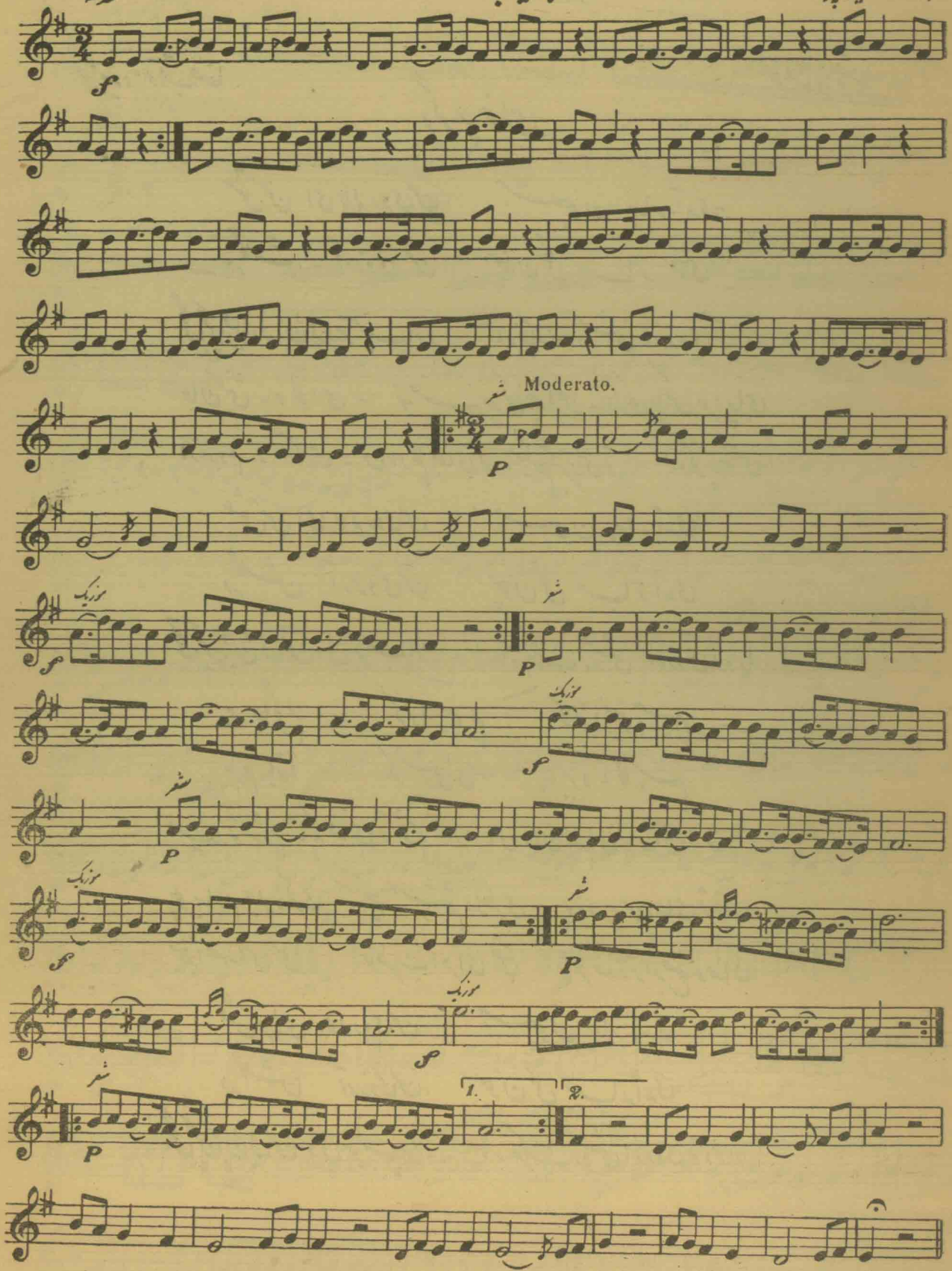

سراینده: نواب صفا　　خواننده: مرضیه

دگر چه خواهی

عشق من ای لاله روی من　　همچون بهار آمدی
در گلشن آرزوی من　　چون گل ببار آمدی
گل بچمن چون دل من دل بتو بسپارد　　ماه فلک روشنی از روی تو دارد
جان بخشی - دلخواهی - تو هر چه کنی جفا کن - اگر کنی نا کن مرا پناهی
از دردم - آگاهی - من بار غم جفای تو - میکشم از برای تو - دگر چه خواهی
عشق من ای لاله روی من　　همچون بهار آمدی
در گلشن آرزوی من　　چون گل ببار آمدی
گل بچمن چون دل من دل بتو بسپارد　　ماه فلک روشنی از روی تو دارد
همه جا گویم　　که ترا میجویم　　که ترا میخواهم
ببرم باز آ　　که نسیمی ای مه　　ببرد ناگاهم
صید تو شدم تا که فنای تو شوم　　ای جان بفدای تو فدای تو شوم
چو بهارم جلوه گری　　چو بهشتم در نظری　　بود در بر من جای تو خالی
بخدا صهبای منی　　تو طرب افزای منی　　تو فرخنده تر از صبح وصالی
عشق من ای لاله روی من　　همچون بهار آمدی
در گلشن آرزوی من　　چون گل ببار آمدی
گل بچمن چون دل من دل بتو بسپارد　　ماه فلک روشنی از روی تو دارد

آهنگ از: حبیب الله بدیعی

دگر چه خواهی

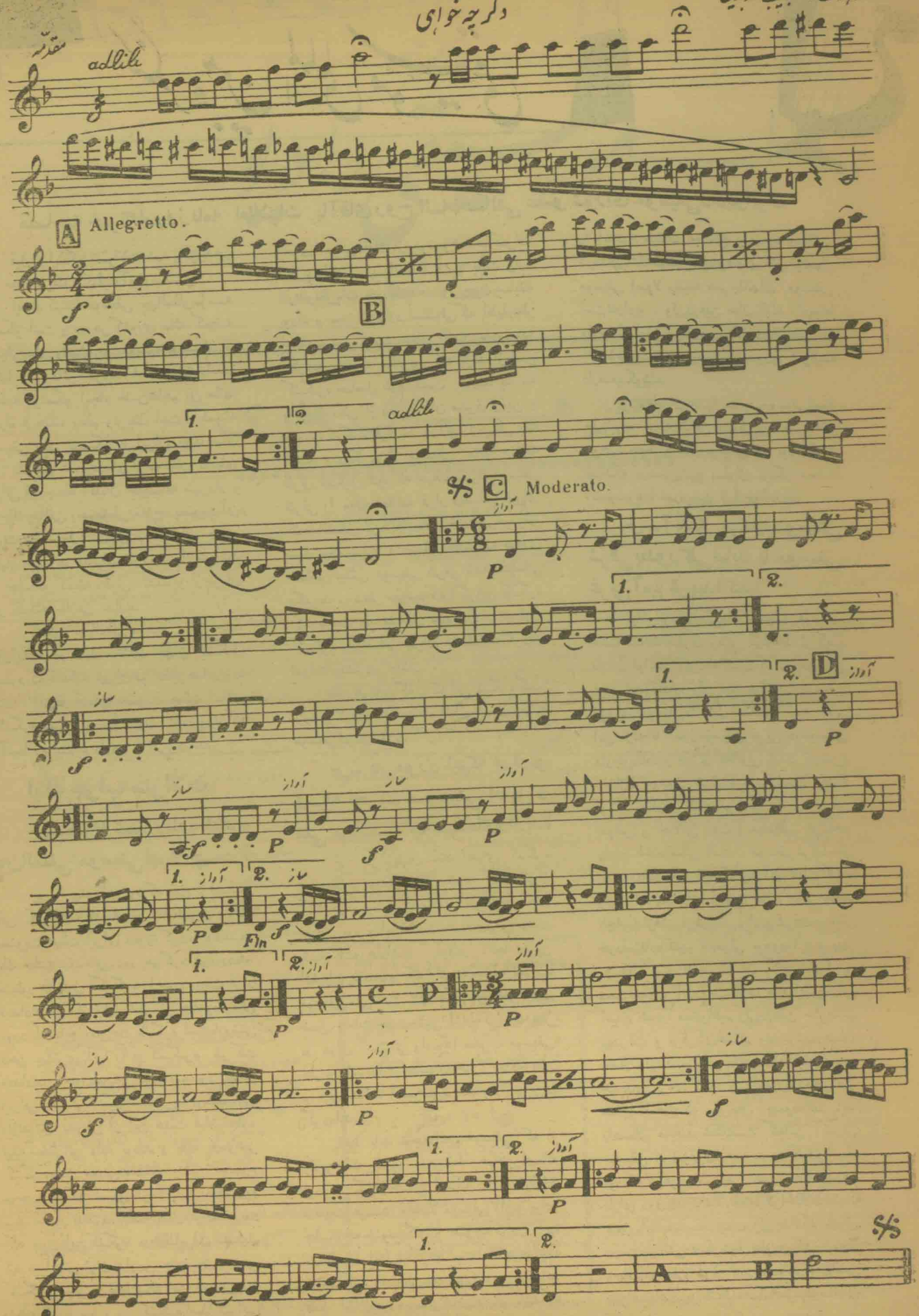

کنگره بین المللی موسیقی

مصاحبه خبرنگار روزنامه اطلاعات با آقای روح اله خالقی عضو شورای موسیقی رادیو ایران

قبل از اینکه بسئوالات شما پاسخ بدهم لازم میدانم یك نکتهٔ یادآوری بکنم :

ایجاد کنندهٔ موسیقی بین المللی مؤسسه یونسکو است و در هر کشوری یك کمیته موسیقی ملی وابسته به موسسه یونسکو از مدتها پیش دائر گردیده است .منظوراصلی موسسه یونسکو ایجاد حسن تفاهم بین ملتها از راه فرهنك وعلم وتربیت است .کمیته موسیقی ملی یونسکو در ایران چند سال قبل تشکیل شد وعده‌ای از موسیقی دانهای ایرانی از جمله آقایان حبیب اله شهردار و روح اله خالقی وحسینعلی ملاح بعضویت آن دعوت شدند ولی بطوری که آقایان مزبور اظهار میدارند مدتهاست از آنها برای شرکت در جلسات کمیته دعوتی نشده و ازجریان کار کمیته اطلاعی ندارند .

کنگره بین المللی موسیقی هر چند سال یکبار در نقاط مختلف جهان تشکیل میشود که کنگره تهران هم نظیر همانها بوده است . این بار عده‌ای بعضویت هیئت ایرانی کنگره تهران شخصاً دعوت شده بودند که تاآنجا که اطلاع دارد ۱۲ نفر بوده‌اند.

اینك جواب سئوالات

س ـ نظریه شما درباره کنگره بین المللی موسیقی تهران چیست ؟

ج — بهتر این بود که قبل از تشکیل این کنگره لااقل همین ۱۲ نفری را که بعضویت هیئت ایران دعوت کرده بودند در یك جلسه مقدماتی دور هم گرد میآوردند، منظور تشکیل کنگره را مورد بحث قرار میدادند وپس از تبادل نظر که چه موضوعاتی مورد احتیاج وطرح در کنگره است باروشنی ذهن بیشتری آنها را در کنگره شرکت میدادند . چون این کار انجام نشده بود اعضای ایرانی کنگره نمیدانستند چه وظیفه‌ای دارند تنها بدونفر از این هیئت قبلا اجازه تهیه سخنرانی داده بودند و بقیه درسرمیز کنگره محل معینی نداشتند و این موضوع موجب شد که عده‌ای از آنها از جلسه دوم ببعد حضور نیافتند. نکته قابل توجه این بود که چون این کنگره درخاك ایران تشکیل شد میبایستی زبان فارسی هم زبان رسمی کنگره باشد در صورتیکه این موضوع مهم منظور نشده بود ، در کنگره مذاکراتی بطور کلی راجع بموسیقی شرق شد که اگر اعضای ایرانی قبلا از موضوع مذاکرات اطلاع داشتند میتوانستند درین بحث وارد شوند ونظریات خودرا بدهند ولی چون بیسابقه بودند و بجز درموارد استثنائی که اظهارنظر اعضاء پرسش میشد مجال اظهار عقیده پیدا نکردند ونتیجه مطلوبی که باید از این کنگره حاصل شود بدست نیامد بنا به پیشنهاد یکی از نمایندگان مشرق زمین و تصویب کنگره قرارشد درآتیه نزدیکی یك کنگره دیگری از موسیقی دانها ممالك شرق تشکیل شود که جهات مشترك موسیقی شرقی را مورد مطالعه قرار دهند و برای متحدالشکل کردن علامات اختصاصی موسیقی شرق وهمچنین نت نویسی دقیق که حاوی خصائص وسنن موسیقی شرقی باشد تصمیماتی بگیرند . بنظر میرسد که اگر این کنگره که بناست بعد تشکیل شود قبل از تشکیل کنگره بین المللی تهران تشکیل میگردید ثمرات بیشتری داشت .

بطور کلی باید گفت که این کنگره کمکی بروشن کردن موضوعات قابل بحث درزمینه موسیقی ایران نکرد.

س ـ در مورد اینکه «رادیو وسیله تخریب موسیقی اصیل و ملی میباشد » چه عقیده‌ای دارید؟

ج — پس ازپایان سخنرانیهای کنگره توصیه‌ها و پیشنهادهائی شده که قسمتی از آنها هم مربوط برادیوها و تلویزیون های جهان بود و این قسمت جنبه عمومی نسبت بتمام کشورها داشت . اولا در آنجا چنین اشاره‌ای نشده بود که رادیو وسیله تخریب موسیقی ملی است تنها یکی ازسخنرانان در ضمن بیانات خود چنین اشاره کرد که «بجز در موارد استثنائی رادیوها مخرب موسیقی ملی بوده‌اند وازاینجا سوءتفاهمی رخ داده وحتی برخی بیمطالعه اینموضوع را متوجه رادیو ایران کرده‌اند.

ثانیا باید توجه داشت موسیقی که از رادیو پخش میشود درهر نقطهٔ جهان برای یك توده بزرگی از اجتماع استکه دارای ذوقهای متفاوت هستند واصولا موسیقی رادیو برای جلب توجه شنوندگان و متوجه کردن آنها بمطالب اساسی دیگری است که جزء برنامه کار مملکت میباشد. موسیقی رادیو نمیتواند فقط از آن نوع موسیقی خاص هنری باشد که درمدارس موسیقی تعلیم میشود . اینموسیقی را بایدتمام طبقات اجتماع بپسندند ومطابق ذوقشان باشد موضوع پیشرفتهای فنی وتحول موسیقی اصولا وظیفه هنرستانهای موسیقی است نه رادیو . ولی درعین حال البته رادیوها وازجمله رادیو ایران هم دربالابردن سطح ذوق اجتماع وپیشرفت موسیقی تاحدودی که وظیفه دارند میکوشند.

رادیو ایران نه تنها مخرب موسیقی اصیل ملی نبوده بلکه بهترین مشوق این هنر وحتی موجب حفظ و بقای موسیقی ما بوده است چنانکه درضمن پاسخ بسئوال دیگر مجددا اینموضوع را موردبحث قرارخواهدداد.

س ـ آیا فکر میکنید موسیقی شرقی بطور کلی نباید با موسیقی غربی آمیزش پیدا کند؟

ج — موسیقی ملی ما و همچنین موسیقی اغلب ممالك مشرق زمین ازلحاظ ترکیب دارای فواصل وپرده‌هائیست که در موسیقی غربی وجودندارد ولی تمام فواصل موسیقی غربی در موسیقی ما قابل استعمال است بنابر این ازلحاظ اصول موسیقی غربی درموسیقی ماوجوددارد و چیزی نامانوس نیست موضوع اختلاط موسیقی شرق و غرب اصولا مفهوم روشنی ندارد . البته موسیقی شرق دارای خواص و حالاتی است و موسیقی غرب هم دارای اختصاصاتی است . موسیقی شرق اصیل است ودست علم وفن کمتر درآن دخالت کرده ولی تاابد نمیتواند بهمین حالت باقی بماند ناچاریم ازعلم وفن اروپائی برای پیشرفت موسیقی خوداستفاده کنیم تاتحولی بوجود. آید غربیها موسیقی شرق رافقط باهمان کیفیت اصلی و دست نخورده آن دوست دارند ماهم اینموسیقی اصیل خودرا میخواهیم ولی درعین حال طالب پیشرفت و ترقی آن هستیم ونمیتوان درهمان حصار مقیدقدیم باقی ماند بلکه باید درهای جدیدی بروی گشود و راههای تازه‌ای یافت همان راه‌هائیکه غربیان پیموده‌اند باید راهنمای ما باشد شك نیست که این آمیزش موسیقی شرق وغرب باید بدست کسانی انجام شود که هم هردو موسیقی راخوب بشناسندوهم دارای ذوق کامل باشند. البته اگر اختلاط ناشیانه بعمل آید پسندیده نیست ولی چنانکه باروش درست ومنطقی عملی شود بطوری که کیفیت وحالت موسیقی شرقی پابرجا بماند هیچ عیبی نخواهد داشت. در کنگره هم تمام موسیقیدانهای

بقیه در صفحه ٦

مجلهٔ
موسیقی رادیو ایران

خبرهـــــای هنری

شورای موسیقی

ازساعت ۹صبح روزسه‌شنبه بیست‌ودوم فروردین جلسهٔشورای عالی موسیقی رادیودر دفترمعاون نخست‌وزیر وسرپرست اداره کل انتشارات ورادیو باحضور آقایان‌مشیرهمایون خالقی—ملاح— تجویدی و مختاری اعضای شورای‌موسیقی تشکیل‌شد و برنامه کار سال ۱۳۴۰ شورابررسی گردید. ومقرر شد که:

۱- آئین‌نامه کلاس آواز هرچه زودترتهیه و اجراشود.

۲- تهیه‌آئین‌نامه‌ای جهت‌تعیین وظائف اعضای ارکستر ها در مورد تاخیر و تخلف ضروری تشخیص داده‌شد ومقرر گردید که این آئین‌نامه هر چه زودتر تهیه و در شورا مطرح گردد .

بازدید هنرمندان تاجیکستان از رادیو

بیست و دونفر هنرمندان تاجیکی که جهت اجرای برنامه هائی همراه با هیئت موسیقی شناسان شوروی برای شرکت در کنگرهٔ جهانی‌موسیقی به تهران آمده‌بودند در روز پنجشنبه ۳۱ فروردین جهت بازدید تأسیسات رادیو و آشنائی با هنرمندان این مؤسسه به‌اداره کل انتشارات ورادیو آمدند وپس‌از بازدید واستماع چند قطعهٔ موسیقی ایرانی قطعاتی‌نیز اجرا کردند که بروی‌نوار ضبط‌شد وروزجمعه هشتم اردیبهشت ازرادیو پخش گردید

کنگره جهانی موسیقی

ازتاریخ هفدهم فروردین کنگره‌جهانی موسیقی‌با شرکت‌نمایندگان سی‌وچند کشور درتهران تشکیل‌شد. این کنگره توصیه‌هائی به‌رادیوهای جهان کرد که‌ذیلا نقل‌میگردد.

پیشنهادات وتوصیه‌های کنگره موسیقی بمؤسسات رادیو و تلویزیون جهان

شرکت مؤثری که برخی ازبنگاههای رادیو در قسمتهای مختلف جهان‌درباره‌جمع آوری ونگاهداری وپخش‌همه‌اشکال‌موسیقی باستانی (از آن جمله موسیقی عامیانه) کرده‌اند درکنگره مورد بحث قرارگرفته وبنگاههای رادیو وتلویزیون را تا جائی که خود در این توصیه‌ها مقدم نشده‌باشنددعوت میکنند :

۱ —در بخش‌هائی که جنبه‌عامیانه‌دارد بهمان اندازه موسیقی سبك و بهمان‌مقیاس وبرای‌همان شنوندگان‌سهم‌بیشتری‌بموسیقی که مناسب با ناحیه‌ای که آنرا میشنوند بدهند .

۲ — پخش‌هائی‌راکه برای مقصود نامبرده زیراست بیشتر بکنند .

الف—درزمینه‌فرهنگی‌توجه‌شنوندگان روشن فکر را بارزش موسیقی‌های باستانی خاور زمین بموازات موسیقی‌های کنسرت و مغرب‌زمین‌جلب بکنند .

ب — در منطقه‌های‌محلی‌توجه‌مطلعین موسیقی محلی را نسبت‌بهنرشان‌جلب‌بکنند

۳ — برهمکاری خـود با بنگاههای جستجو وضبط‌اسناد چه برای‌شرکت درجمع آوری وچه برای معرفی‌نتایج آنهابیفزایند.

٤ —درکیفیت موسیقی‌های ضبط شده وپخش‌آنها انتخاب دقیقی‌بکنند که وسیله تبادل بین‌المللی مخصوصاً در میان شرق‌و غرب باشد .

توام با این‌توصیه‌ها توجه را باین‌جلب میکند .

۱— در ضمن ترتیب موسیقی عامیانه مقام حقیقی راکه برنامه موسیقی عامیانه بهمان شکل اصلی‌خود دارد بآن‌بدهند .

۲ — جمعیت‌هائی‌راکه در نگاهداری عادت ورسوم عامیانه تخصص‌دارند کاملابکاروا دارند ولی تفتیش دقیقی درباره اصلی بودن نتایج کار آنها و کیفیت‌معرفی‌آنهابکنند .

۳ —برای تعیین‌ارزش‌و کیفیت‌موسیقی باستانی که باید پخش شود لازم است از بصیرت کارشناسان بهره‌مند شوند مخصوصاً درباره الحان آوازباسازوپرده‌هاوغیره .

٤ — توجه باین نکته که چنین‌عملی محتاج بهمکاری کارشناس مسئولی داردکه وسایل‌مطمئن‌داشته باشد واحتمالا کمیسیونی ازآگاهان با اویاری بکنند .

مجله موسیقی رادیو ایران
صاحب امتیاز
دکتر ناصرالدین‌شاه‌حسینی
زیر نظر شورای موسیقی
شماره (٤٠) فروردین‌ماه ۱۳٤۰
بها ۱۰ ریال
تابلوی روی‌جلد
تابلوی روی‌جلد صفی‌الدین ارموی
کار استاد ارجمند بهزاد
خط نت ازحسن شهروان
گراورها اززانیچ‌خواه
چاپ اطلاعات